Särskild arkeologisk utredning och undersökning

AC4101

Lilljansberget
Stadsliden 6:6

Umeå kommun
Västerbottens län

Britta Wennstedt Edvinger

RAPPORT FRÅN ARKEOLOGICENTRUM 2014:03

Särskild arkeologisk utredning steg 1–2 och undersökning av härden AC4101

Lilljansberget

Stadsliden 6:6

Umeå socken och kommun
Västerbottens län

Britta Wennstedt Edvinger

Arkeologicentrum i Skandinavien

RAPPORT FRÅN ARKEOLOGICENTRUM 2014:03

Länsstyrelsens dnr: 431-7319-2013 (2013-10-15), 431-8488-2013 (2013-11-25)
Arkeologicentrums projektnr: P2013-041-AC Stadsliden 6:6
Län: Västerbotten
Landskap: Västerbotten
Kommun: Umeå
Socken: Umeå
Fastighet: Stadsliden 6:6
Ek. kartblad: 20K 7e Umeå östra

Interimistiskt ID-nummer: AC4101
RAÄ-nummer: -

Rapport från Arkeologicentrum 2014:03
www.arkeologicentrum.se
info@arkeologicentrum.se

Särskild arkeologisk utredning steg 1–2 och undersökning av härden AC4101, Lilljansberget, Stadsliden 6:6, Umeå socken och kommun, Västerbottens län

Britta Wennstedt Edvinger

© år 2014, Arkeologicentrum i Skandinavien AB, Östersund, Akademiska Hus AB, Umeå, och länsstyrelsen i Västerbottens län, Umeå.

Kartutsnitt ur allmänna kartor © Lantmäteriet, Gävle. Medgivande I 2012/0167.

Omslagsbild: Hällmark i utredningsområdet. Foto: AC2013-041-AC-0032. Fotograf: Britta Wennstedt Edvinger, 2013-10-28.

ISSN 1654-7896

Innehåll

Innehåll v
Sammanfattning vi
Bakgrund 1
Syfte och målsättning 2
Tidigare antikvarisk verksamhet och fornlämningsmiljö 2
Områdesbeskrivning 5
- Utredningsområde 5
- Naturmiljö 5

Genomförande 7
- Metod och teknik 7
  - Utredning 7
  - Undersökning 8
- Dokumentation 10
- Tillvaratagetmaterial och provtagning 10
- Arkivmaterial 10
- Analyser 10

Resultat 11
- Fältinventering och utredningsgrävning 11
- Undersökning 11
- Analysresultat och slutsatser 11

Åtgärdsförslag 14
Referenser 15
Bilaga 1. Administrativa och tekniska uppgifter 17
Bilaga 2. Fotolista 19
Bilaga 3. Schakttabell 21
Bilaga 4. Objekttabell 23
Bilaga 5. Vedartsanalys 25
Bilaga 6. ^{14}C-analys 27
Bilaga 7. Påsiktsbilder 29

Sammanfattning

Arkeologicentrum AB har efter beslut av länsstyrelsen i Västerbotten utfört en särskild arkeologisk utredning med påföljande undersökning inom en del av fastigheten Stadsliden 6:6 vid universitetsområdet i Umeå. Området utgörs av skogsmark och planeras nu för byggnation. Planområdet, tillika utredningsområdet, är fem hektar stort. Utredningen har omfattat byråinventering, fältinventering och utredningsgrävning med grävmaskin. Fältarbetet utfördes i slutet av oktober år 2013.

Före utredningen fanns inga registrerade kulturhistoriska lämningar i utredningsområdet. Det omges emellertid av fornlämningar, främst förhistoriska gravar och härdar. Under denna utredning framkom en härd (AC4101) i ett sökschakt. Härden, en mindre grophärd som påträffades på 37 meter över havet, bedömdes som fornlämning. Inga ytterligare anläggningar fanns i sökschakten i närområdet, och inte heller några fornfynd eller boplatsmaterial. Efter samråd med länsstyrelsen tillvaratogs ett jordprov i härdytan.

Länsstyrelsen har senare beslutat om undersökning av härden, vilken tog formen av vedarts- och ^{14}C-analys av träkol ur det tillvaratagna jordprovet. Resultaten visar att man eldat med ved av bland annat björk, och att detta skett under medeltiden. ^{14}C-dateringen gav den kalibrerade dateringen 1320-1430 e.Kr. (2 sigma).

Då inga andra fornlämningar än härden AC4101 framkommit under utredningen, då markavsnittet inte kan undantas som naturmark i detaljplanen och då härden är undersökt och borttagen föreslås inga ytterligare antikvariska åtgärder med anledning av den nya detaljplanen och kommande byggnation i planområdet.

.

Bakgrund

Länsstyrelsen (dnr 431-7319-2013) har 2013-10-15 beslutat om särskild arkeologisk utredning av ett detaljplaneområde vid universitetsområdet i Umeå i Västerbotten. Akademiska Hus AB planerar byggnation i området i form av skola, förskola och bostäder. Områdets topografi och fornlämningsbild motiverar länsstyrelsens beslut om utredning. I närområdet finns bland annat förhistoriska gravar, skärvstenshögar och härdar. Utredningsuppdraget har utförts av Arkeologicentrum AB i slutet av oktober år 2013.

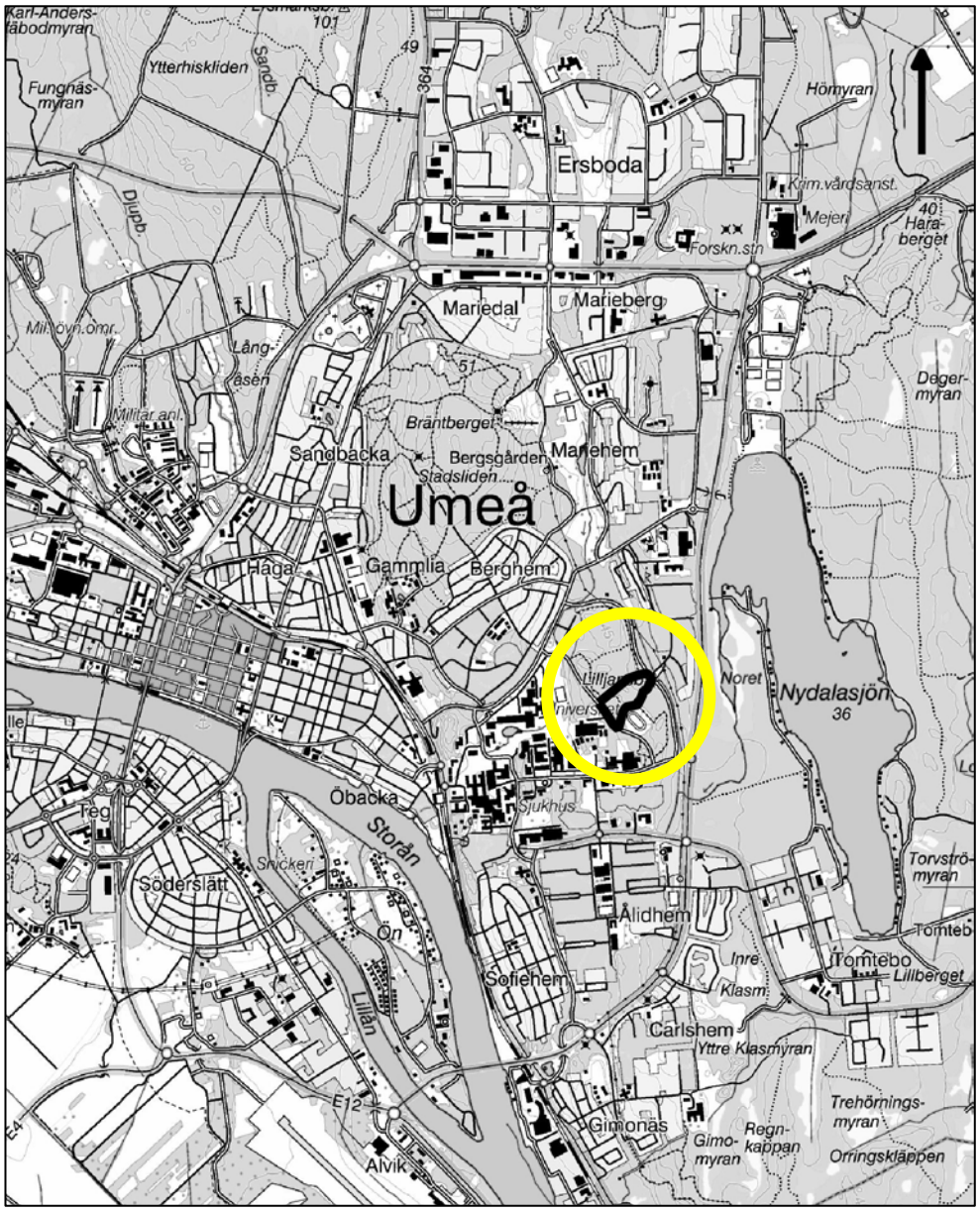

Figur 1. Utredningsområdets (svart begränsningslinje) belägenhet på Lilljansberget i Umeå. Underlag: terrängkartan © Lantmäteriet, Gävle. Medgivande I 2012/0167.

Syfte och målsättning

Uppdragets syfte är att klargöra om det finns lagskyddade fornlämningar som kan beröras av arbetsföretaget. Den arkeologiska utredningen skall vidare så långt möjligt beskriva och bedöma dessa. Utredningsresultaten skall sedan läggas till grund för såväl länsstyrelsens bedömning av behovet av ytterligare beslut i ärendet som företagarens vidare planering.

Tidigare antikvarisk verksamhet och fornlämningsmiljö

Riksantikvarieämbetet (RAÄ) har inventerat fornminnen i den sydöstra delen av Västerbottens län i två omgångar (Jensen 1997:105 ff.). Förstagångsinventering skedde i slutet av 1950-talet och revideringsinventering påbörjades år 1980. Umeå stad revideringsinventerades år 1982.

Den aktuella delen av Umeå byggdes ut innan det fanns en länsantikvarieorganisation (fr.o.m. år 1976) och en mera effektiv kulturmiljövård. Man kan därför räkna med att fornlämningar kan ha blivit borttagna utan undersökning i utredningsområdets närhet. I synnerhet gäller det fornlämningar utan synlig begränsning, såsom exempelvis förhistoriska boplatser.

I närheten av utredningsområdet (< 1 km) har 14 kulturhistoriska lämningar registrerats på åtta olika lokaler, bland annat vid de olika fornminnesinventeringarna (figur 2, tabell 1). Flertalet är förhistoriska gravar i form av stensättningar och rösen.

Ett litet antal uppdragsarkeologiska utredningar och undersökningar har genomförts i denna del av Umeå. Fornlämningen Umeå stad 16, rösen och skärvstenshögar, har undersökts i olika former och syften åtminstone sedan 1910-talet. De två skärvstenshögarna (Umeå stad 16:3–4) var föremål för seminariegrävningsverksamhet inom ramen för Umeå universitets arkeologikurser åren 1988 och 1989. Nyligen har en förundersökning genomförts i syfte att avgränsa skärvstenshögarna (Granholm 2013).

Härden Umeå stad 966 påträffades vid en frivillig utredning (Sundström 2004). Den uppges trots detta vara delundersökt (FMIS 2014-02-18). Friidrottsarenan omedelbart söder om det aktuella utredningsområdet har varit föremål för en frivillig utredning (Andersson 2008).

Inne i utredningsområdet fanns före denna utredning inga registrerade kulturhistoriska lämningar (figur 2). Det är i stället höjden över havet och de omgivande fornlämningarna från bronsåldern, som gör området intressant ur

fornlämningssynpunkt. Höjdryggens flacka topografi kan möjligen anses tala emot ett nyttjande av denna plats så tidigt som under bronsåldern (1800–500 f.Kr.).

Tabell 1. Kulturhistoriska lämningar i utredningsområdets närhet (< 1 kilometer) (FMIS 2014-02-15).

RAÄ-nummer	**Lämningstyp**	**Beskrivning**	**Antikvarisk bedömning**
Umeå stad 15:1	Stensättning	Grav	Fornlämning
Umeå stad 15:2	Stensättning	Grav	Fornlämning
Umeå stad 16:1	Röse	Grav	Fornlämning
Umeå stad 16:2	Röse	Grav	Fornlämning
Umeå stad 16:3	Skärvstenshög	Delundersökt	Fornlämning
Umeå stad 16:4	Skärvstenshög	Delundersökt	Fornlämning
Umeå stad 92:1	Gravfält	Stensättningar och rösen	Fornlämning
Umeå stad 93:1	Stensättning	Grav	Fornlämning
Umeå stad 93:2	Stensättning	Grav	Fornlämning
Umeå stad 334:1	Lägenhetsbebyggelse	Torplämning, sentida, nu sommarstugetomt: ”Solhall 1941”	Övrig kulturhistorisk lämning
Umeå stad 337:1	Fornlämningsliknande lämning	Stensättningsliknande. Möjlig ringformig offerplats, s.k. stenring (R-objekt).	Övrig kulturhistorisk lämning
Umeå stad 400:1	Fyndplats	1 avslag av kvartsit	Övrig kulturhistorisk lämning
Umeå stad 430:1	Fornlämningsliknande lämning	Labyrint	Övrig kulturhistorisk lämning
Umeå stad 966	Härd	Delundersökt?	Fornlämning

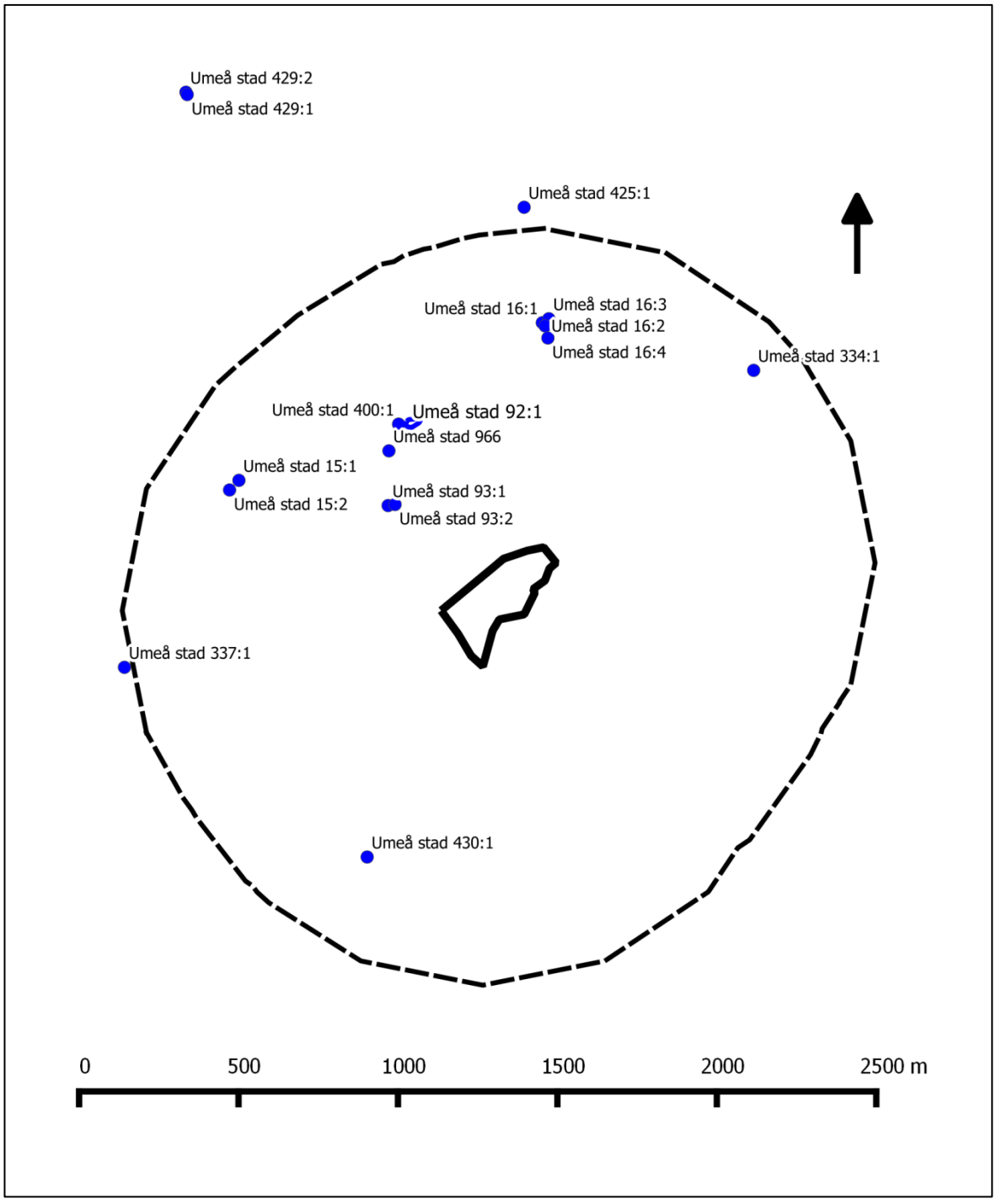

Figur 2. Kulturhistoriska lämningar i utredningsområdets närhet (< 1 km) (FMIS 2014-02-15). Skala 1:20 000.

Områdesbeskrivning

Utredningsområde

Utredningsområdet är fem hektar stort och återfinns på en höjdrygg som når 45 meter över havet. Området ligger i utkanten av universitetsområdet i Umeå, och avgränsas av Petrus Laestadius väg i sydväst, av Lilljansvägen i nordost och i söder av en idrottsplats. Utredningsområdet ligger inom det ekonomiska kartbladet 20K 7e Umeå östra. Det utgörs av en del av fastigheten Stadsliden 6:6.

Naturmiljö

Topografin i utredningsområdet är tämligen flack, men den nordöstra delen sluttar något mot nordost. Höjden över havet i utredningsområdet varierar mellan 35 och 45 meter. Där finns inga vattendrag.

Centralt i området finns ett flackt krön helt utan löst jordtäcke (figur 2). Sydväst härom ersätts hällmarken av torvmark, och nordost härom av sandig svallad morän, övergående i fin sand i form av en tydlig strandvall (figur 3) på cirka 36 meter över havet. Mellan hällmarken och det sandiga området i nordost löper en kraftigt ursvallad zon, närmast bestående av klapper. Stenmaterialet utgörs av 0,05-0,1 meter stora stenar som är helt övermossade. Längst mot nordost är jordarten fin silt, överlagrad av ett mäktigt torvlager.

Markslaget är skogsmark i hela utredningsområdet. Den nordöstra delen är beväxt med gammal barrblandskog med inslag av ungtallar och smågranar. Här finns inga lövträd. Markvegetationen utgörs här av mossor, lågvuxet blåbärsris och sparsamt med lingonris. På krönet växer övervägande ung tallskog med inslag av björk. Marktäcket utgörs av lavar, främst ren- och fönsterlav, samt ljung och lingonris. På torvmarken i sydväst växer yngre tallskog med inslag av ungbjörk och sälg. Markvegetationen utgörs av mossor, högvuxet blåbärsris och skvattram.

Markanvändningen i utredningsområdet omfattar nyttjande för rekreation och pedagogiska syften såsom orientering, löpning på ej belysta spår, fågelholkar uppsatta i äldre barrträd och en tipsrunda med frågor om skador på skog (SLU). Samtliga verksamheter har lämnat spår efter sig i utredningsområdet.

Utredningsområdets avgränsning mot sydost är planerat och har, vid sidan av en övertvärande G/C-väg, omfattande markskador genom schaktning och ett upplag jordmassor.

Figur 3. Hällmark i utredningsområdets centrala del. Foto AC2013-041-AC-0032.

Figur 4. Strandvall i utredningsområdets nordöstra del. Foto AC2013-041-AC-0034.

Genomförande

Metod och teknik

Utredning

Utredningen har genomförts med en kombination av metoder. Den inleddes med byråinventering som omfattade genomgång av bland annat registrerade kulturhistoriska lämningar i RAÄ:s FMIS, fynd och fyndsamlingar i Statens historiska museums databas (SHM), allmänt kartmaterial och historiska kartor i lantmäteriets karttjänst, berggrunds- och jordartsdata i SGU:s karttjänst samt rapporter över tidigare undersökningar i närområdet.

Tabell 2. Schakttabell. Jfr bilaga 3.

S-nr	längd m	riktning	br m	djup m	area m2	fynd	anl.
01	5	NNÖ-SSV	1,6	0,2	7,8	-	-
02	7	NÖ-SV	1,4-2	0,2	9,9	-	-
03	10	N-S	1,5	0,2	16,5	-	-
04	9	NÖ-SV	1,5	0,2-0,3	13,7	1 svallad bit kvarts	-
05	9,5	ÖNÖ-VSV	1,0-1,6	0,2	5,9	-	-
06	6	ÖNÖ-VSV	1,6	0,2	9	-	1 härd
07	9	NÖ-SV	1,6	0,2	12,2	-	-
08	11,5	ÖNÖ-VSV	1,6	0,1-0,3	17,8	-	-
09	13,5	NV-SÖ	1,2-2,0	0,25	19,5	-	-
10	4,5	ÖNÖ-VSV	1,5	0,2	8,6	-	-
11	6,5	NÖ-SV	1,4	0,3	9,9	-	-
12	6	NÖ-SV	1,4	0,3	10,3	-	-
13	5,5	NV-SÖ	1,4	0,3	8,2	-	-
14	4,5	NÖ-SV	1,4	0,3	7,7	-	-
S:a	**107,5**				**157**		

Fältarbetet omfattade fältinventering och utredningsgrävning. Det genomfördes sent på fältsäsongen, under vecka 44 (2013-10-28—2013-10-29). Väderleksförhållandena var trots årstiden goda. Varken nederbörd eller snötäcke försvårade utredningen, men det begränsade dagsljuset har påverkat fotodokumentationen negativt.

Fältinventering genomfördes i form av systematisk terrängrekognoscering. Okulär besiktning har kompletterats med användning av jordsond.

Utredningsgrävning skedde i form av sökschaktsgrävning med minigrävare med planeringsskopa, 1,3 meter bred. Maskingrävning skedde skiktvis till rostjordsskiktet (B), vanligen 0,2-0,3 meter djupt under markytan. Kompletterande rensning har gjorts för hand, vanligen med norgehacka. Provgropsgrävning för hand genomfördes i liten skala i utredningsområdets lägsta och nordöstligaste del. Metallsökning har, utan fynd, genomförts i närområdet (ca tio meters radie) till en påträffad härd i ett av sökschakten.

Före utredningen var det oklart om sökschaktning alls skulle vara motiverad i utredningsområdet, på grund av jordartsförhållandena. Sammanlagt kom 14 sökschakt att dras (bilaga 3, figur 5). Sökschakten lokaliserades till den svaga NÖ-sluttningen i utredningsområdets nordöstra del, eftersom krönet utgjordes av hällmark och den sydvästra delen av torvmark som kunde uteslutas på grund av obetydlig sannolikhet för fornlämningsförekomst. Detsamma gäller det fuktiga, siltiga stråket längt mot nordost.

Den nordöstra delen av utredningsområdet – de allra lägsta delarna undantagna – uppvisade gynnsamma jordartsförhållanden (sand) i en flack sluttning mot en strandvall. Till detta delområde förlades samtliga sökschakt. Här drogs sammanlagt 107,5 löpmeter sökschakt. Sökschaktad area var 157 kvadratmeter. Det betyder att 0,3 % av den totala ytan har sökschaktats (tabell 2).

Schaktbottnar och dumphögar har granskats okulärt i syfte att lokalisera fornfynd. Inga sådana har emellertid framkommit under utredningen.

Tabell 2. Planerad och genomförd sökschaktning.

	Uo m²	**Löpmeter sökschakt**	**Area sökschakt**	**% av uo**
Planerad	50 000			0 till 1
Genomförd	50 000	107,5	157	0,3

Undersökning

Undersökning av en påträffad härd, AC4101, har skett genom metallsökning, översiktlig dokumentation genom inmätning och insamling av ett jordprov för vidare analyser.

Provtagningen har skett efter samråd med länsstyrelsen under pågående utredning, och motiveras av att härden trots sin ringa storlek bedömdes ha ett högt vetenskapligt värde. I synnerhet läget i anslutning till en strandvall på cirka 36 meter över havet.

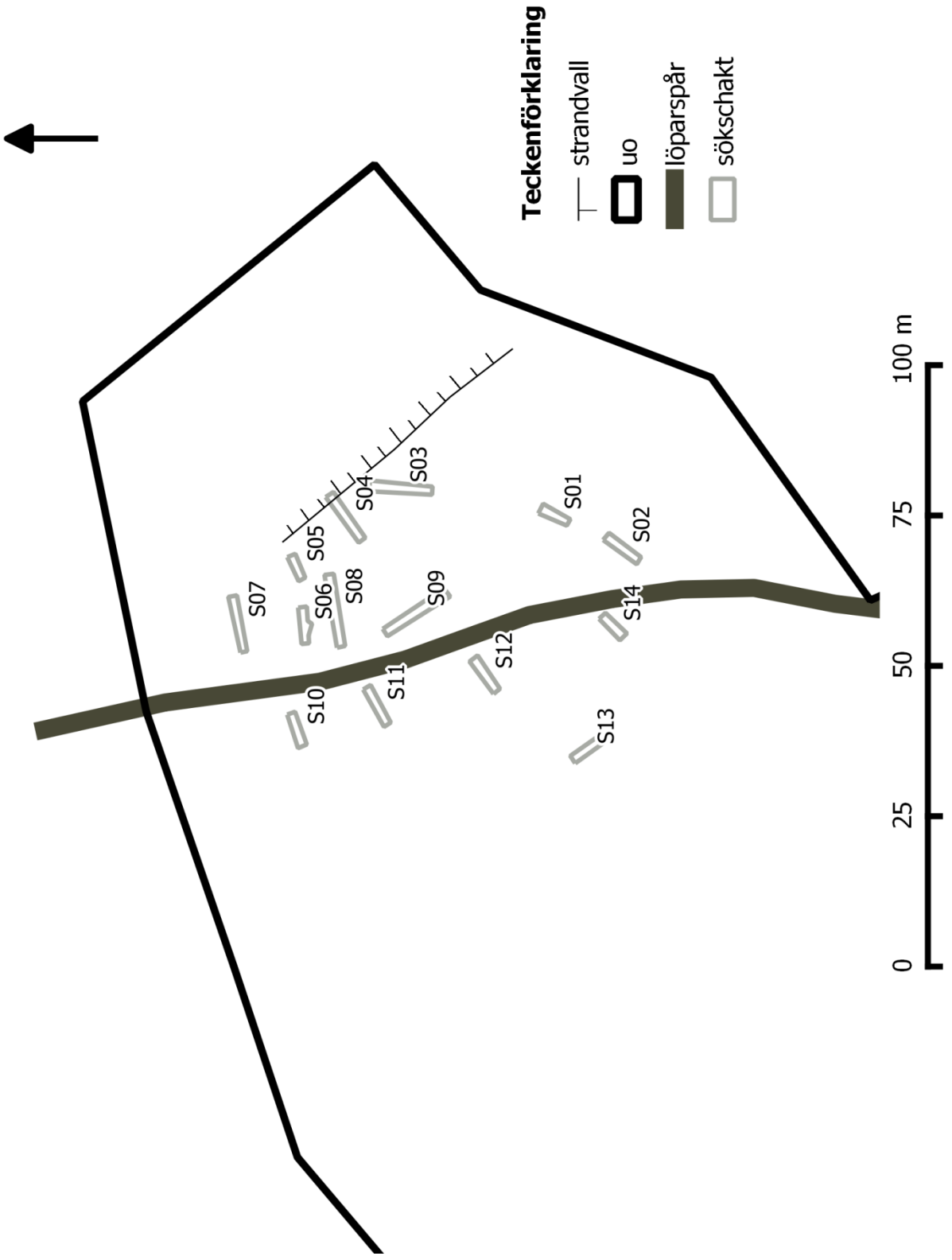

Figur 5. Schaktplan. 14 sökschakt grävdes i den nordöstra delen av utrednings-området (uo). Skala 1:1 000

Dokumentation

Inmätning skedde med GNSS-mottagare i nätverks-RTK. Samtliga sökschakt och en anläggning har mätts in. All inmätning skedde i det nationella referenssystemet SWEREF 99 TM. Störningar i form av trädvegetation i utredningsområdet innebär att mätdata har en lägre noggrannhet än vid inmätning i öppen terräng (< 1 cm).

Skriftliga beskrivningar upprättades över utredningsområdets miljö och återges i form av beskrivning av utredningsområdet och i terrängbeskrivningen till den nyregistrerade kulturhistoriska lämningen (jfr bilaga 4). Sökschakten har också beskrivits skriftligt, och längd (stegning), riktning (kompass), djup (tumstock), lagerindelning (preliminär markinformation), samt förekomst av anläggningar och/eller fynd noterades (bilaga 3). Uppgifter om sökschaktens areor har hämtats från projektets GIS-data.

Fotografering skedde digitalt. Områdesöversikter, sökschakt och den påträffade anläggningen fotograferades (bilaga 2 och 7). Fotoförhållandena var mindre goda, på grund av årstidens begränsade dagsljus.

Tillvaratagetmaterial och provtagning

Inga fynd har tagits tillvara under denna utredning. Ett jordprov insamlades som nämndes ovan i ytan av härden AC4101. Provtagning skedde genom att ytskiktet i anläggningen insamlades med skärslev på fyllfat. En tillvaratagen jordprovspåse (< 2 liter jord) floterades inomhus efter länsstyrelsens beslut om undersökning, och organiskt material togs tillvara för vidare analys.

Arkivmaterial

Arkivmaterial i form av fotografier och bearbetade mätdata förvaras i ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet, i Stockholm. Fotografier och mätdata förvaras även vid Arkeologicentrum.

Analyser

Efter flotering skickades preparat från härden AC4101 till vedartsanalys. Lämpligt preparat med låg egenålder utvaldes vid vedartsanalysen och vidarebefordrades till ^{14}C-analys. Analyserna är utförda av Vedlab, Glava, och Beta Analytic Inc., Florida, USA. ^{14}C-laboratoriet valdes på grund av sina korta leveranstider. Analysresultat levererades 2013-12-13 respektive 2014-01-21.

Resultat

Fältinventering och utredningsgrävning

Fältinventering och okulär besiktning resulterade inte i fynd av några fornlämningar eller övriga kulturhistoriska lämningar. Utredningsgrävningen resulterade emellertid i en fornlämning. I utredningsområdet framkom en mindre härd (tabell 3, figur 6–8). Fornlämningen framkom vid sökschaktsgrävning på 0,2 meters djup under markytan.

Utredningsresultatet har rapporterats till RAÄ:s FMIS 2013-10-30.

Tabell 3. Kulturhistoriska lämningar i utredningsområdet. Jfr bilaga 4.

ID-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
AC4101	Härd	Grophärd	Undersökt och borttagen

Undersökning

Eftersom närliggande sökschakt var fyndtomma får härden AC4101 betraktas som en ensamliggande eldstad som inte ingår i någon regelrätt boplats. Någon förundersökning på fornlämningsindikation av så liten omfattning som denna är inte motiverad. Men terrängläget gör att härden har ett visst vetenskapligt intresse. I första hand är det härdens datering som är intressant, eftersom lämningstypen som sådan är välkänd till både form och funktion.

Länsstyrelsen har 2013-11-25 fattat beslut om undersökning av härden, vilken genomfördes i form av analys av preparat från härden såsom beskrivits ovan.

Analysresultat och slutsatser

Vedartsanalysen visade att man eldat ved av björk och tall (bilaga 5). En kvist av björk valdes ut för ^{14}C-analys. Analysen visade att härden använts under medeltiden, mest sannolikt någon gång mellan åren 1320 och 1430 e.Kr. (tabell 3).

Härdens form, en stenfylld grophärd, visar att man trots härdens litenhet varit angelägen om att behålla värme över en längre tid, som till exempel för en längre rast eller tillfällig övernattning borta från den ordinarie boplatsen.

Under medeltiden skedde en expansion söderifrån in i Övre Norrland. Att landet då inte låg öde och obefolkat har arkeologerna sedan länge slagit fast. Regionen har varit bebodd alltsedan inlandsisens avsmältning. Vilken roll denna tillfälliga rastplats har spelat, och om den använts av representanter för urfolket eller av kolonisatörer går inte att fastställa. Eftersom medeltiden är ett tämligen okänt kapitel i regionens historia bidrar den undersökta fornlämningen med en indikation på människors närvaro.

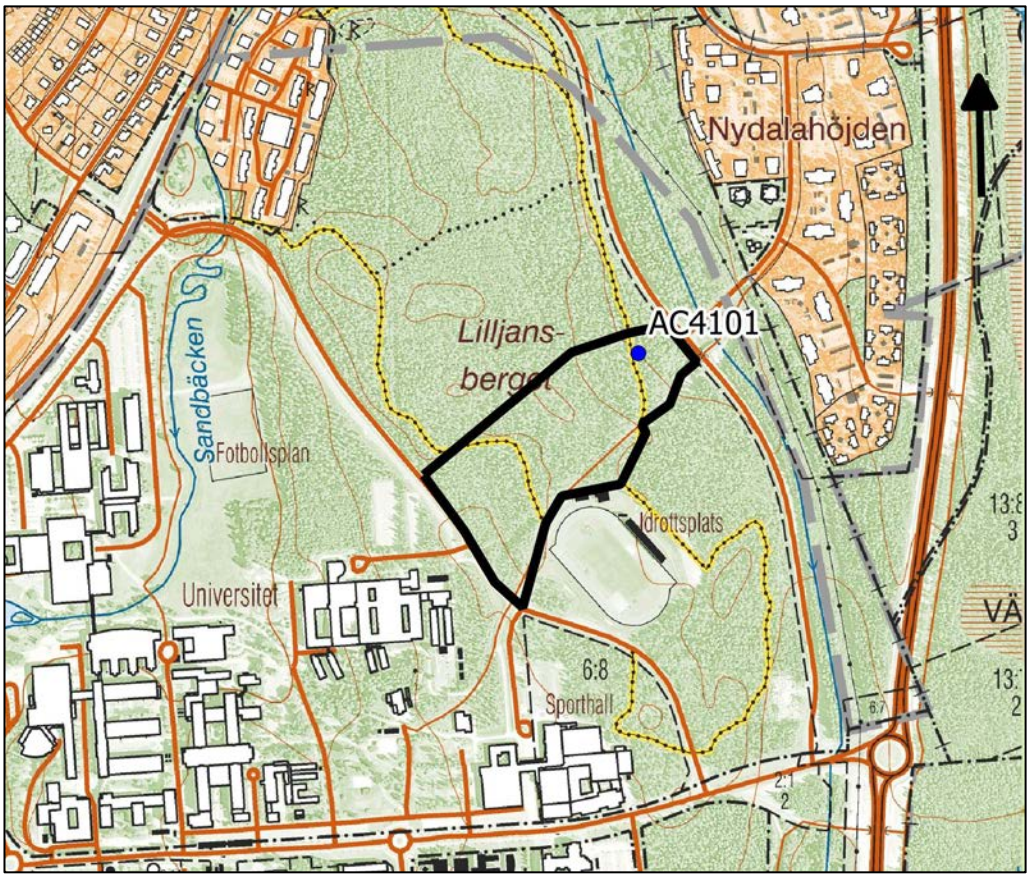

Figur 6. Resultat av arkeologisk utredning. Underlag: fastighetskartan © Lantmäteriet, Gävle. Medgivande I 2012/0167. Skala 1:10 000.

Tabell 3. Resultat av ^{14}C-analys.

Prov-ID	**Anläggning**	**^{14}C-år BP**	**^{13}C/^{12}C ratio**	**Kalibrerad ålder e.Kr., 2 σ**
Beta-368793	AC4101	540 +/- 30 BP	-24.9 o/oo	Cal AD 1320 to 1350 (Cal BP 630 to 600), Cal AD 1390 to 1430 (Cal BP 560 to 520)

Figur 7. Härden AC4101. Foto AC2013-041-AC-0046 mot Ö.

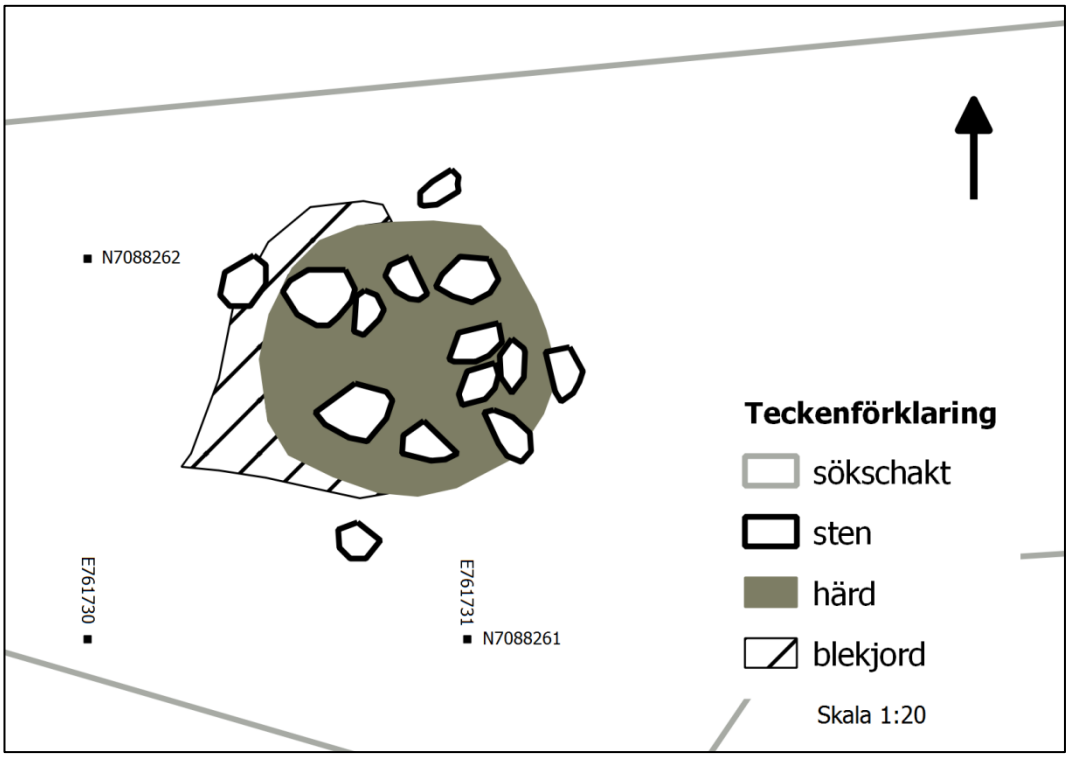

Figur 8. Anläggningsplan. Härden AC4101, inmätt efter provtagning. Skala 1:20.

Åtgärdsförslag

Fornlämningsskydd kvarstår inte för härden AC4101, då denna dokumenterats och analyserats inom ramen för en genomförd undersökning. Eftersom inga andra fornlämningar framkommit är slutsatsen av denna utredning att ingen fornlämning berörs av arbetsföretaget. Därför föreslås inga ytterligare antikvariska åtgärder med anledning av den nya detaljplanen och den planerade byggnationen i utredningsområdet.

Referenser

Publikationer och rapporter

Andersson, Berit, 2008. *Arkeologisk utredning med anledning av detaljplanearbete för friidrottsarena på fastigheten Stadsliden 6:6, Umeå kn. Västerbottens län*. (Västerbottens museum. Uppdragsverksamheten, dnr 143/08.) Umeå.

Blomqvist, Malin, 2007. *Informationssystemet för fornminnen – lista med lämningstyper och antikvarisk praxis*. Version 3.4. (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.

Granholm, Nina, 2013. *Arkeologisk förundersökning inför uppförandet av en ny byggnad inom fastigheten Stadsliden 6:3 i Umeå kommun.* (Västerbottens museum. Uppdragsverksamheten, dnr 347/12.) Umeå.

Jensen, Ronnie, 1997. *Fornminnesinventeringen – nuläge och kompletteringsbehov: en riksöversikt.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.

Olsson, Anna-Lena (red.), 2008. *Handledning för inventering och dokumentation av forn- och kulturlämningar för FMIS.* Del 1: *Fälthandledning version 1.0.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.

Sundström, Susanne, 2004. *Arkeologisk utredning. Liljansberg, Stadsliden 6:6, Umeå sn och kn.* (Västerbottens museum, Uppdragsenheten, arkeologisk rapport.) Umeå.

Allmänna kartor och specialkartor

Fastighetskartan. 2013. SeSverige. Metria. Gävle. www.metria.se/ 2013-10-10.

Jordartskarta. 2013. SGU – se Webb, nedan.

Terrängkartan. 2014. SeSverige. Metria. Gävle. www.metria.se/ 2014-02-18.

Historiska kartor

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

Ekonomisk karta

Bladnamn	Umeå östra
Årtal	1959
Rak-id	J133-20k7e61

Generalstabskarta

Bladnamn	Umeå
Årtal	1923
Rak-id	J242-63-1

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA)

Aktbeteckning	Z31-100:1
Län	Västerbottens län
Socken	Umeå socken
Ort	Nydala nr 1
Åtgärd	Skattläggning
Datum	1806
Lantmätare	Anders Magnus Strinnholm

Aktbeteckning	Z31-100:3
Län	Västerbottens län
Socken	Umeå socken
Ort	Nydala nr 1
Åtgärd	Laga skifte
Datum	1856
Lantmätare	Per Adam Kjellerstedt

Webb

FMIS – Riksantikvarieämbetets fornminnesinformationssystem. <www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>, 2013-10-14—2014-02-13.

LMA, LSA, RAK – Lantmäteriets historiska karttjänst. <www.lantmateriet.se> 2013-10-14—2014-02-13.

SGU – Sveriges geologiska undersöknings karttjänst. <www.sgu.se>, 2013-10-14—2014-02-13.

SHM – Statens historiska museums översiktsdatabas. <www.historiska.se> 2013-10-14—2014-02-13.

VITALIS – Vitterhetsakademins biblioteksdatabas. <vitalis.raa.se>, 2013-10-14—2014-02-13.

VM – Västerbottens museum. http://www.vbm.se/index.html, 2014-02-04.

Bilaga 1. Administrativa och tekniska uppgifter

Uppdrag

Särskild arkeologisk utredning steg 1–2 inom Stadsliden 6:6 och förundersökning av härden AC4101, Umeå kommun, Västerbottens län

Diarie- och projektnummer

Länsstyrelsens dnr 431-7319-2013, beslutsdatum 2013-10-15
Arkeologicentrums projektnr P2013-041-AC Stadsliden 6:6

Beställare

Akademiska Hus AB, Box 7985, 907 19 Umeå

Utförare

Arkeologicentrum i Skandinavien AB, Storgatan 35 B, 831 30 Östersund
Projektpersonal: Britta Wennstedt Edvinger (ra), Kjell Edvinger (pl)

Projekttid

Fältarbete utredning 2013-10-28—2013-10-29, 17 h (beräknad tid: 16 h)
Maskintid sökschaktning 8 h exkl. återställning (beräknad tid: 6 h exklusive återställning)
Fältarbete undersökning 2 h

Belägenhet

Län: Västerbotten
Landskap: Västerbotten
Kommun: Umeå
Socken: Umeå
Fastighet: Stadsliden 6:6
Ek. kartblad: 20K 7e

Utredningsområde

Yta utredningsområde: 5 hektar (50 000 m^2)
SV-koordinat utredningsområde: N7087925 E761445
Extensivt undersökt yta: planerad 5 hektar, genomförd 5 hektar
Intensivt undersökt yta: planerad 0-500 m^2, genomförd 157 m^2
Löpmeter sökschakt: 107,5 m

Kartreferens

SWEREF 99 TM, RH 2000

Kartering

Programvara: QGIS

Fynd

Inga fynd har tillvaratagits.

Arkivmaterial

Mätdata förvaras vid Arkeologicentrum. Bearbetade mätdata förvaras vid ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm.

Fotografier

Digitala fotografier (bilaga 2) är återgivna i denna rapport (bilaga 7) och förvaras vid ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm.

Bilaga 2. Fotolista

ID	bild-nr	motiv	riktn mot	fotograf	datum
AC2013-041-AC	0032	Hällmark på krön i uo	VNV	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-28
AC2013-041-AC	0033	Sandigt område i nordost	S	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-28
AC2013-041-AC	0034	Terrasskant strandvall	N	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-28
	0035	Vakant			
	0036	Vakant			
	0037	Vakant			
	0038	Vakant			
AC2013-041-AC	0039	Många stigar finns i utredningsområdet	Uppg saknas	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0040	S03	SSV	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0041	S04	S	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
	0042	Vakant			
AC2013-041-AC	0043	En skarpkantad men svallad kvartsbit i S04	Uppg saknas	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0044	S05, Kjell Edvinger och Jocke	VSV	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0045	S07 med grus och småsten i V	Ö	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0046	Härden AC4101, lodbild	Ö		2013-10-29
	0047	Vakant			
AC2013-041-AC	0048	S08	ÖNÖ	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0049	S09	SSÖ	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0050	S10	VSV	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29
AC2013-041-AC	0051	Arbetsbild, provtagning i AC4101	NV	Britta Wennstedt Edvinger	2013-10-29

Bilaga 3. Schakttabell

S-nr	längd m	riktning	br m	djup m	area m2	nuv markanv, veg	lager 1	beskr	lager 2	beskr	lager 3	beskr	fynd	anl.	anm.
01	5	NNÖ-SSV	1,6	0,2	7,8	skogsmark, barrblandskog, svag ÖNÖ-sluttning	0,05	Sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	stenigt, 0,1-0,2 m st, ställvis kraftig järnutfällning
02	7	NÖ-SV	1,4-2	0,2	9,9	skogsmark, barrblandskog, svag ÖNÖ-sluttning	0,05	Sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	stenigt, 0,1-0,2 m st
03	10	N-S	1,5	0,2	16,5	skogsmark, barrblandskog, svag NNÖ-sluttning	0,05	Fin sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	
04	9	NÖ-SV	1,5	0,2-0,3	13,7	skogsmark, barrblandskog, strandvall i NÖ-sluttning	0,1-0,2	Fin sand, A	0,2	Sand, B	btn	Sand, C	1 sv kvarts	-	
05	9,5	ÖNÖ-VSV	1,0-1,6	0,2	5,9	skogsmark, barrblandskog, strandvall i NÖ-sluttning	0,1	Fin sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	
06	6	ÖNÖ-VSV	1,6	0,2	9	skogsmark, barrblandskog, NÖ-sluttning	0,1	Sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	1 härd	
07	9	NÖ-SV	1,6	0,2	12,2	skogsmark, barrblandskog, NÖ-sluttning	0,1	Sand och Grus, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	Grusigt i V delen
08	11,5	ÖNÖ-VSV	1,6	0,1-0,3	17,8	skogsmark, barrblandskog, NÖ-sluttning	0,1	Sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	
09	13,5	NV-SÖ	1,2-2,0	0,25	19,5	skogsmark, barrblandskog, flackt	0,05	Sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	
10	4,5	ÖNÖ-VSV	1,5	0,2	8,6	skogsmark, barrblandskog, NÖ-sluttning	0,1	Sand, A	btn	Sand, B	Ej grävt	-	-	-	
11	6,5	NÖ-SV	1,4	0,3	9,9	skogsmark, barrblandskog, svag NÖ-sluttning	0,1	Sand och Grus, A	btn	Sand och Grus, B	Ej grävt	-	-	-	
12	6	NÖ-SV	1,4	0,3	10,3	skogsmark, barrblandskog, svag NÖ-sluttning	0,1	Sand och Grus, A	btn	Sand och Grus, B	Ej grävt	-	-	-	
13	5,5	NV-SÖ	1,4	0,3	8,2	skogsmark, barrblandskog, flackt	0,1	Grus, A	btn	Grus och Sten, B	Ej grävt	-	-	-	klapper, 0,1-0,2 m st,
14	4,5	NÖ-SV	1,4	0,3	7,7	skogsmark, barrblandskog, flackt	0,1	Grus, A	btn	Grus och Sten, B	Ej grävt	-	-	-	
S:a	**107,5**				**157**										

Bilaga 4. Objekttabell

ID-nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
AC4101	Härd Grophärd Rund Stenfylld	Grophärd, rund, 0,7 m diam, bestående av sotig, kolbemängd sand och rikligt med skärvstenar, sotiga men måttligt skörbrända, 0,1-0,15 m st, varav ett tiotal är synliga i härdytan. I V avgränsningen är ett kraftigt blekjordsinslag. Djupet sondat till 0,2 m under schaktbottenytan. Obetydlig men sannolikt förhistorisk anläggning. Påträffad vid särskild utredning steg 2. Terräng: Svagt ÖNÖ-sluttande sandmark ovan strandvall. Skogsmark (barrblandskog). [Belägenhet i SWEREF 99 TM: N7088261,5 E761730,9] H.ö.h: 37 m 2013-10-29 BWE, KjE **Tillägg 2014-02-19:** Ett träkolsprov av björk (kvist) daterades till 540±30 BP (kalibrerad datering 1320-1430 e.Kr. (2 σ) (Beta-368793).	Undersökt och borttagen

Bilaga 5. Vedartsanalys

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 1389 2013-12-13

Vedartsanalyser på material från Västerbotten, Umeå sn. Stadsliden 6:6 AU.

Uppdragsgivare: Britta Wennstedt Edvinger/Arkeologicentrum

Arbetet omfattar ett kolprov från en utredning i Umeå av ett område med gravar samt möjligen boplatslämningar. Provet är taget i en grophärd och innehåller kol från björk och tall. Björkkolet består till stor del av kvistar med ett par årsringar. Tallkolet är inte fullständigt förkolnat. Provet innehåller även några enstaka fragment av förkolnade barr.
Den utplockade björkkvisten kommer att ge en utmärkt datering utan störande egenålder.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ^{14}C-dat.	Övrigt
AC 4101		Grophärd	5,4g	0,9g 17 bitar	Björk 10 bitar Tall 7 bitar	Björk (kvist) 47mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Kattås
670 20 GLAVA
Tfn: 0570/420 29
E-post: vedlab@telia.com
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	*Latin*	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Björk **Glasbjörk** **Vårtbjörk**	*Betula sp.* *Betula pubescens* *Betula pendula*	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Tall	*Pinus silvestris*	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

Bilaga 6. ^{14}C-analys

CALIBRATION OF RADIOCARBON AGE TO CALENDAR YEARS

(Variables: C13/C12=-24.9:lab. mult=1)

Laboratory number: **Beta-368793**

Conventional radiocarbon age: **540±30 BP**

2 Sigma calibrated results: **Cal AD 1320 to 1350 (Cal BP 630 to 600) and**
(95% probability) **Cal AD 1390 to 1430 (Cal BP 560 to 520)**

Intercept data

Intercept of radiocarbon age with calibration curve: Cal AD 1410 (Cal BP 540)

1 Sigma calibrated result: (68% probability) Cal AD 1400 to 1420 (Cal BP 550 to 530)

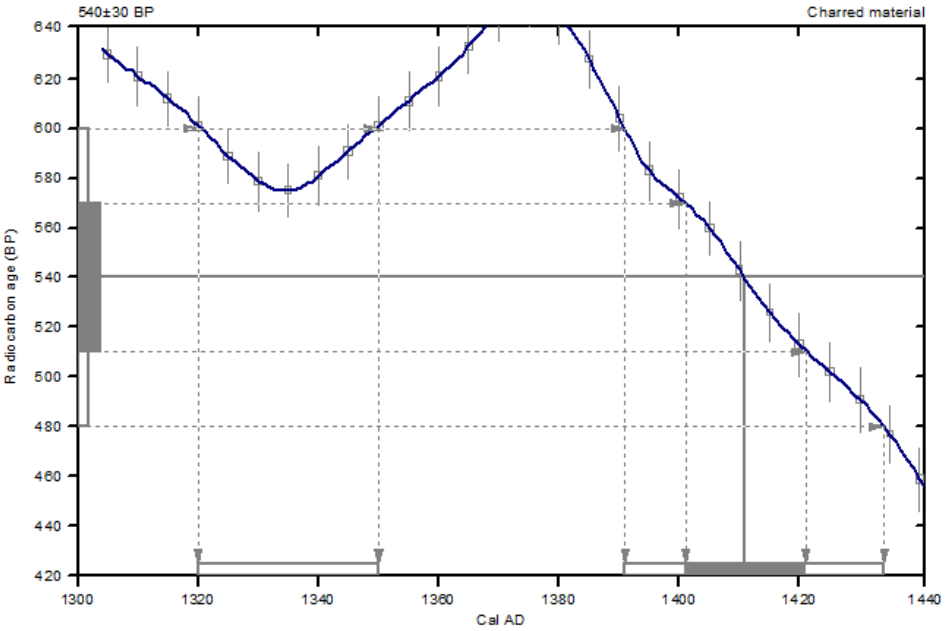

References:

Database used

INTCAL09

References to INTCAL09 database

Heaton,et.al.,2009, Radiocarbon 51(4):1151-1164, Reimer,et.al, 2009, Radiocarbon 51(4):1111-1150, Stuiver,et.al,1993, Radiocarbon 35(1):1-244, Oeschger,et.al.,1975,Tellus 27:168-192

Mathematics used for calibration scenario

A Simplified Approach to Calibrating C14 Dates
Talma, A. S., Vogel, J. C., 1993, Radiocarbon 35(2):317-322

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • E-Mail: beta@radiocarbon.com

Bilaga 7. Påsiktsbilder

AC2013-041-AC-0032

AC2013-041-AC-0033

AC2013-041-AC-0034

AC2013-041-AC-0039

AC2013-041-AC-0040

AC2013-041-AC-0041

AC2013-041-AC-0043

AC2013-041-AC-0044

AC2013-041-AC-0045

AC2013-041-AC-0046

AC2013-041-AC-0048

AC2013-041-AC-0049

AC2013-041-AC-0050

AC2013-041-AC-0051

Arkeologicentrum i Skandinavien

www.arkeologicentrum.se

RAPPORT FRÅN ARKEOLOGICENTRUM 2014:03

ISSN 1654-7896